

B.

Universitetet.

I. Academiske Examina.

1. Theologisk Embeds-Examen i Juli
1807 a).

Den 13de Juli.

1. Christian Nicolai Riisen, fød i Tronhiem
1785. — Laudabilis.
2. Jesper Christian Milling, fød i Saltum i
Nalborg Stift 1785. — Haud illau-
dabilis. Specium scripmen lande dig-
num.
3. Udholdt ei Examen.

a) At de personlige Oplysninger om de fleste af de an-
førte Candidater ere mindre fuldstændige, dertil er
Aarsagen, at Udgiveren ikke har været forsynet med
deres petita, hvilke under Bombardementet ere for-
komne.

ddu 14 Jul.

4. Jens Brinch, fød i Keersløw i Siælland 1783. — Laudabilis.
5. Daniel Meier, fød i Kiøbenhavn 1782. — Haud illaudabilis. Specimen scriptum laude dignum.
6. Udholdt ei Examen.

d. 16 Jul.

7. August Julius Tietcke, fød i Kiøbenhavn 1782. — Haud illaudabilis.
8. Simon Meisling, fød i Kiøbenhavn 1787. — Laudabilis, imprimis ob specimen scriptum.
9. Carl Georg Lange. En Søn af Borger Rasmus Lange, fød i Kiøbenhavn 1778, blev Student 1795. — Haud illaudabilis.

d. 17 Jul.

10. Severin Bagge Helms. En Søn af Apoteker Jacob Helms, fød i Horsens 1784, blev Student 1803. — Laudabilis.
11. Thomas Hvalsøe Thomsen. En Søn af Prost Johannes Thomsen, fød i Veilbye i Fyen 1786, blev Stud. 1803. — Haud illaudabilis.

12. Peter Henrichsen. En Søn af Oldermænd for Havnsetterne, Henrich Petersen, fød i Kjøbenhavn 1781, blev Student 1799 — *Haud illaudabilis*.

d. 20 Jul.

13. Andreas Winge. En Søn af Kongel. Raadmand Johan Peter Winge, fød i Kjøbenhavn 1782, blev Student 1797. — *Haud illaudabilis*.
14. Peter Michelsen Schinnerup. En Søn af Landmand Michel Petersen, fød i Schinnerup i Halsborg Stift 1778, blev Student 1803. — *Non contemnend.*
-

2. Juridisk Embeds-Examen i Junii 1807.

A. Theoretisk Prøve.

a) Latinisk.

Den 15 Juni.

1. Peter Bentzen. En Søn af Renteskriver og Kammeraad Bentzen, fød i Kjøbenhavn 1785, blev Student 1802. — *Laudab.*

2. Theodosius Ussing. En Søn af Hospitals-
Forstander Ussing i Ribe, fød samst. 1780,
blev Student 1800. — Haud illaud.
3. Frederik Ernst Wilhelm Knudsen. En Søn
af afg. Valentin Knudsen, fød i Kiøben-
havn 1788. — Laudabilis.

d. 17 Jun.

4. Daniel Tonniæs Lawæh. En Søn af afg.
Statsraad Otte Lawæh, Deputeret i Com-
mercecollegiet, fød i Kiøbenhavn 1784,
blev Student 1802. — Laudabilis.
5. Carl Henrich Lydius Meincke. En Søn af
Johan Henrich Meincke, fød i Kiøbenhavn
1787, blev Student 1803. — Laudab.
6. Peter Andreas Dahl. En Søn af Fogden
Dahl i Nedre Kommerige, fød i Christia-
nia 1779, blev Student 1801. — Haud
illaudabilis.

d. 19 Jun.

7. Johannes Schmann Fleischer. En Søn af
Sognepræst Fleischer ved Domkirken i Ber-
gen, fød i Bergen 1782, blev Student
1799. — Haud illaudabilis.
8. Johannes Sommerfeldt. En Søn af
Amtmand Sommerfeldt over Romsdalen,

fød i Finnmarken 1783, blev Stud. 1802. —
Haud illaudabilis.

9. Albert Lemvig Schumacher. En Søn af
afg. Major Carl Christian Schumacher,
fød i Kiøge 1778. blev Student 1799. —
Laudabilis.

d. 20 Jun.

10. Henrich Georg Rasch. En Søn af Justits-
raad Rasch, Toldinspector i Porsgrund,
fød sammesteds 1779, blev Stud. 1798. —
Haud illaudabilis.

11. Jacob Christian Lund. En Søn af Told-
betient Lund, fød i Kiøbenhavn 1783,
blev Student 1799. — Laudabilis.

d. 22 Jun.

12. Herman Peter Bogt Kresting. En Søn
af forrige Oberhofrets-Assessor Kresting,
fød i Kiøbenhavn 1784, blev Student
1802. — Haud illaudabilis.

b) Danst.

Den 24 Juni.

1. Svend Børre. En Søn af afg. Sognedegn
Mads Børre, fød i Ribe 1778. — Be-
quem.

2. Damianus Christian Hald. En Søn af forhenværende Sognepræst Hald, fød 1786. — Bequem.
3. Peter Sparre. En Søn af afg. Peter Petersen Sparre, fød i Aalborg 1786. — Bequem.
4. Martin Kierulf. En Søn af afg. residerende Capellan Kierulf, fød i Totens Præstegjeld 1787. — Bequem.

d. 26 Jun.

5. Claus Christian Bruun. En Søn af Esersfrigecommissair og Mynster skriver Bruun, fød i Nyborg 1784. — Ei ubequem.
6. Jean Bartholome Deichmann. En Søn af Krigs-Assessor Deichmann, fød i Kiøbenhavn 1786. — Ei ubequem.
7. Murdoch Nicolai Brinch. En Søn af Skibscapitain Brinch, fød i Kiøbenhavn 1788. — Ei ubequem.
8. Claus Christopher Boller. En Søn af afg. Forpagter Boller, fød 1788. — Bequem.

d. 27 Jun.

9. Anders Jensen. En Søn af Bonde Jens Nielsen, fød i Waarsaae i Jylland 1775. — Bequem.

10. Ole Andr. Høstad, fød i Tronhiem 1782. — Bequem.
11. Peder Jesfen. Faderen Bonde, fød i Schoubye Sogn i Schlesvig 1783. — Ei ubequem.
12. Poul Adolph Baagøe. En Søn af Præsten Baagøe ved Roeskilde Domkirke, fød i Roeskilde 1788. — Ei ubequem.

d. 29 Jun.

13. Christian Andersen. En Søn af Anders Andersen, fød paa Gaarden Lelling i Ekiesberg Præstegield i Norge 1782. — Bequem.
14. Daniel Hoff. En Søn af Præsten Hoff til Mosebye paa Falster, fød i Mosebye Præstegaard 1787. — Ei ubequem.
15. Niels Jacobsen Jegstrup. En Søn af Korn- og Trælasthandler Jegstrup, fød i Wensyssel. — Bequem.

B. Practisk Prøve.

a). Candidati juris.

1. August Pehrson (Exam. theor. 13 October 1804, Laudabilis). — Laudabilis.
2. Peter Homann (Exam. theor. 9de October 1805, Laudab.). — Haud illaudab.

3. Peter Georg Tost (Exam. theor. 13 Januari 1806, Laudab.). — Laudabilis.
4. Frederik Ernst Wilh. Knudsen. — Haud illaudabilis.
5. Daniel Tommes Lavæ. — Laudabilis.
6. Johannes Sommerfeldt. — Haud illaudabilis.
7. Henrich Georg Rasch. — Haud illaud.
8. Jonas Westel (Exam. theor. 18 April 1807, Haud. illaudab.) — Non contemnendus.

b), Examinati juris.

1. Svend Børre. — Vel.
 2. Damianus Christian Hald. — Temmelig vel.
 3. Peter Sparre. — Vel.
 4. Martin Kierulf. — Vel.
 5. Claus Christopher Boller. — Vel.
 6. Anders Jensen. — Vel.
 7. Ole Andreas Høstad. — Temmelig vel.
 8. Christian Andersen. — Vel.
 9. Niels Jacobsen Jegstrup. — Vel.
-

II. Legater.

I. Fundats for det Thottiske
Reise-Stipendium.

(hidtil utrykt).

a). Consistorii Udkast til en Foundation.

Iblandt flere Belgierninger, hvilke afg. Statsminister Grev Thott har viist mod Kiøbenhavns Universitet, har han og i sit Testament af 24 Juli 1783 dets 6 Artikel skienket en Capital af 10,000 Rdlr., hvis Renter skulle anvendes til Reise-Stipendium for 2de Studentere. Testamentet nævner en Foundation for dette Reise-Stipendium, men da den ei fandtes efter Testator, saa har Consistorium, under hvis Bestyrelse dette Stipendium er henlagt, anseet det for sin Pligt, efter de i Testamentet anførte Betingelser, at udkaste følgende Foundation for det Thottiske Reise-Stipendium :

- 1) Renterne af ovenmeldte 10,000 Rdlr. skal saaledes anvendes, at 2de Studentere, som ere fødte i de danske Stater, og som have studeret ved Kiøbenhavns Universitet, derfor i trende Aar skal reise udenlands, og paa fremmede Universiteter og Steder lægge sig efter de physiske og oeconomiske Videnskaber, for saa

vidt disse sidste angaae Landhuusholdningstheorien og Theorien om Manufacturer og Fabriker, hvortil ogsaa henregnes Naturhistorien.

2. Da det physiske, oeconomiske og Naturhistoriens Fag hver for sig ere meget vidtløftige, saa kan det tillades, at Stipendiarii vælge sig et enkelt af ovenmeldte Fag, for at dyrke samme med desto større Flid, og derudi naae desto større Guldkommenhed.
- 3) Efterdi Mathematik og Chemie ere meget vigtige og uundværlige Forberedelses- Videnskaber for det physiske og oeconomiske Studium, saa maa dette Stipendium ei gives uden til dem som bevise, at de besidde Kundskaber i disse Videnskaber.
- 4) Dette Reise-Stipendium henlægges under Consistorii Opsigt, som, fornemmelig efter Professorum Matheseos og Physices Vidnesbyrd om de dertil meest skikkede og i deslige Videnskaber allerede noget øvede, udnævner dem, som dette Stipendium bør nyde.
- 5) Stipendiarii bør, forinden de herfra reise, for Ephoro forklare Hensigten af deres Reise, hvilke Videnskaber de fornemmelig gjøre til deres Hovedsag, hvad Plan de i denne Henseende have lagt sig, og hvilke Academier og Stæder de ville besøge.

- 6) Stipendiarii bør paa deres Reise underholde Brevverling med Ephoro, og i det mindste to Gange om Aaret til ham berette, hvad Fremgang de have gjort, hvilke Forelæsninger de have hørt, hvilke Bekendtskaber de have gjort med Lærde eller andre i deres Fag bekendte og dueelige Mænd; hvilke Indretninger de have beseet, hvorhen de videre agte at reise m. m.
- 7) Hvor saadant er gjørligt, maatte Stipendiarii forsyne sig med Attester om deres udenlands anvendte Flid og erhvervede Kundskaber, og ved Hiemkomsten fremvise samme for Ephoro, som fremlægger dem i Consistorio. Saavel de i foregaaende §. omtalte Indberetninger som de erholdte Attester blive hver Gang Universitetets Patronat forelagte. Saadanne Attester eller Breve ville være et Beviis, at Testators Hensigt er bleven opfyldt, og ville desuden tiene Stipendiarii til videre Recommendation efter deres Hiemkomst.

Kjøbenhavn den 21 Jan. 1804.

Schlegel,
Rector & Ref.

(L. S.)

b). Kongelig Confirmation.

Vi Christian den Syvende 2c. 2c. gjøre bitterligt:
 at eftersom hos Os allerunderdanigst er bleven an-
 søgt og begiert Vores allernaadigste Confirmation
 paa vedheftede, af Os elskelige, Rector og Profes-
 fores ved Universitetet i Vor Kongel. Residentsstad
 Kiøbenhavn forfattede Foundation for det af afdøde
 Statsminister Geheimeraad Otto Greve af Thott
 oprettede Reise-Stipendium, hvoraf i Vort danske
 Cancellie forefindes en ligelydende Gienpart, da
 ville Vi bemeldte Foundation, udi alle dens Ord,
 Clausuler og Puncter, saaledes som den her fin-
 des, allernaadigst have confirmeret og stadfæstet,
 saa og hermed confirmere og stadfæste samme. For-
 bydende alle og enhver herimod, eftersom foreskre-
 vet staaer, at hindre eller i nogen Maade Forsang
 at gjøre. Givet i Vor Kongl. Residentsstad Kiø-
 benhavn den 24 Febr. 1803.

Under Vor Kongl. Haand og Seigl.

Christian R.

(L. S.)

Raas.

Meiersen. Geddersen. Cold.
 Knudsen. Bülow. Monrad.

Lassen.

2. Fundats for Stipendium Vindingianum.

(hidtil utrykt).

Udskrift af Universitetets Copiebog for 1687: 1712
Fol. 178.

No. 20 24 §.

Siendes jeg Povl Binding, Professor
paa det kongl. Universitet her i Kiøbenhavn, og
hermed vitterlig gjør, at, saasom nu værende
Magnificus Academiæ Rector, Velædle Dnus.
Olaus Römerus, tilligemed Nobilissimorum Dn.
Professorum gode Omfarg og Anstalt lader Col-
legium Regentzianum nu saaledes reparere og for-
bedre, at Studiosi derudi skikkeligen og bequemme-
ligen kunne logere; da, udi Henseende til det me-
get Gode, jeg selv hidindtil paa Universitetet haver
opbaaren, og endnu næst Guds Hielp kan nyde,
giver jeg af en velmeent Hu til bemeldte Colle-
gium Regentzianum aarlig 24 Rdlr., som tvende
skikkelige og gudfrygtige Personer, logerende til-
sammen paa et af Værelserne i bemeldte Collegio,
til hver Michaelis hos mig skal nyde udi rede
Penge, efter Nobiliss. Dn. Teologorum Anviis-
ning, hvorfor de Lys og nødterstig Gldebrand kan
bekoste; og vil jeg samme 24 Rdlr. aarligen til
hver Michaelis saaledes udgive, saa længe Gud
allermægtigste vil give Lykke til, jeg samme Penge

kan uddele, og naar det behager Gud allermægtigste mig at bortfalde, og mine efterladte Midler det vil tilstæde, at mine Arvinger kunne udrede Capitalen til samme aarlige Gave, da skal dertil 400 Rdlr. af mine efterladte Midler udtages, hvoraf den aarlige Rente til saadanne Personer siden aarlig skal uddeles.

Til Bitterlighed under min Haand og Signet.

Hafn. den 27 Mart. 1694.

P. Winding.

(L. S.)

Lest paa Consistorio den 21 April; og blev aflagt skuldig Taksigelse.

D. W. Worm,

Academiæ Secretarius.

Nærværende Ephorus er S. T. Hr. Commandeur Løvenørn.

III. Academiske Smaaskrifter.

Ueber gelehrte Gesellschaften, ihren Geist und Zweck.

München 1807. 78 pp. 4.

Denne Afhandling, der ved den høitidelige Forsnyelse af det kongelige Videnskabers Academie i München blev oplæst af sammes Præsident, den berømte Jacobi, indeholder saa meget Fortræffeligt angaaende Videnskaber og Lærdom, deres Formaal og Værd; saa meget der netop i disse, med saa mange Fordomme mod Videnskaber og Lærdom oversvømmede, Lider ikke eftertrykkelig nok kan indskræpes, at Udgiveren har troet, det kunde være hans Landsmænd tildeels behageligt, tildeels nyttigt, at lære Indholdet deraf lit nærmere at kiende. Men Gienstanden selv staaer i saa nær en Forbindelse med disse Annalers Hensigt, at et Udtog ikke med Grund kan ansees for, her at være paa det urette Sted.

Efter en (noget affecteret) Indledning beklager Forsf. Videnskabernes Skiæbne, at deres Studium af de fleste ansees for noget unyttigt, saasnart Nyttens deraf umiddelbar ytrer sig i det daglige Liv paa en Maade, at det falder Enhver i Minde. Thi Uvidenheden er ikke istand til at indsee deres fiernere og høiere Nytte, og

Hævner sig selv ved at behandle som unyttigt, hvad den ikke fiender. Den taler: „have vi ikke vor egen Maane for at oplyse vore Nætter, hvortil da at bekymre os om Jupiters Maaner, der ikke ere skabte for os?“ og dog ere de fire, for det ubevæbnede Øie usynlige, Jupiters Drabantere blevne af den uendeligste Nytte for Skibsfarten, Geographien, Land- og Søeførternes Røisigtighed, der har reddet tallose Søefolks Liv. Men om Jupiters Drabantere veed Mængden af Høie og Lave intet, fiender endnu mindre til deres Forbindelse med Skibsfarten, eller har i det høieste derom nogle dunkle Begreber.

Saaledes kunde anføres en Mængde Exemp-
ler paa de Fordele, som nogle faa, Videnskaberne indviede, Mænds Genie og Flid have tilveiebragt alle Classer af det menneskelige Selskab. Disse utallige Fordele nyder man, uden at tænke paa deres Oprindelse, uden at overveie, hvor meget der hørte til at opfinde dem; ja faa vilde maaskee være istand til endog at ahne den Aandskraft, der maatte anvendes ved enhver af disse Opfindelser for at begynde eller fuldende dem. Alle de utallige Forretninger, som nu daglig gaae fra Haanden med tankeløs Færdighed, kunde ikke paa denne Maade stee, hvis ikke Ideen, den meest anstrængte Eftertanke, var gaaet iforveien. Det var Aa-
n-

den der af en livløs Materie selvvirksomt dannede sig følesløse, døve og stumme Tienere, de snildkomneste, fordi de ere aldeles uden Villie, og aldrig tage fejl. Ethvert Værksted forkynnder den Opmærksomme en usynlig bleven Mand, der virkede her, og efterlod sine Spor.

Men — bemærker Forf. — saa afgjort den uendelige Nytte er, som det menneskelige Rige har høstet af Videnskabens Fremgang, ogsaa for det daglige Liv, saa har den dog ikke havt denne Nytte umiddelbar for Dine, men et høiere og stoltere Formaal, sig selv og sin egen Udvidelse. Driften til Kundskab søger, ligesom Driften til Lyksalighed, sin Gienstand for dens egen Skyld, som sidste Hensigt, ikke som Middel til andre Hensigter. Denne Drift udspringer af Menneskets Mand, og er dens eiendommelige Kraft. Hvad nu Lyksalighed angaaer, da tvivler Ingen paa, at den jo attraaes for sin egen Skyld, og det vilde være latterligt at spørge: hvortil den var nyttig? Videnskab derimod vil man ikke tillades at attraaes for sin egen Skyld, men den skal endelig desuden have en Nytte til Hensigt, for at blive ønskværdig. Den maa lade sig behandle som en blot oekonomisk eller Handels-Artikel.

Tiern var en saadan indskrænket Tænkemaade fra hine høie Gamle, der, indtil Fordærvelsen har

taget almindelig Overhaand, skulle beholde Navn af de Vise i udmærket Forstand.

Efter Kong Hieros Opfordring, at nedlade sig fra sin Videnskabs Høide til det daglige Livs Fornødenheder, opfandt Archimedes, legende med sin Geometrie, adskillige Slags Krigsmaskiner, der siden ved at bruges mod Marcellus tilstrækkelig viste Archemedis audtømmelige Opfindelses-Evner og hvad Videnskaben formaaer, men selv holdt denne store Mand det ikke Umagen værdt, i sine Skrifter at optegne noget om disse beundringsværdige Opfindelser, der dog havde erhvervet ham saa stort et Navn. Denne Berømmelse forsmaaede hans ophøiede Siel, og søgte sin Glæde alene i de Kundskaber, hvis Skønhed og Fortræffelighed boer i dem selv, der intet tilfælles have med jordiske Fornødenheder, men blot, ligesom tilfældig og i Forbigaaende, laane dem Bistand. I samme Aand talede Plato.

Denne Synspunkt og Tænkemaade, som i Alderdommen var herskende, maa forekomme almindelige Sieler i enhver Tidsalder, der alene kiende physiske og ingen aandelige Fornødenheder, ikke blot overdreven og misforstaaet, men ligesom fanatisk og ganske affindig. For dem er alt det, som ikke tiener de dyriske Tilbøieligheder, unyttigt, alt, hvad der gaaer over det Sandkelige, af det Onde. Dog taale de Videnskaberne, og

tilstaae endog, at de fra Statens Side fortjene Understøttelse og Opmuntring, naar de nemlig forholde sig derefter, og ikke driste sig til at glemme, at de alene tør betragte sig som *H a a n d l a n g e r e*. En anden Videnskab, der vil være sit eget Formaal, erkiende de ikke, foragte, hade og forfølge den. Ingen Aandsanstængelse maa pleies, befordres, belønnes, med mindre den kan godtgiøre sin umiddelbare Nytte i det daglige Liv. Enhver Videnskab og skøn Kunst skal drive, eller i det mindste hielpes til at drive, et ærligt Haandværk, og fra denne Duelighed til Haandværk eller Haandlangerie laane alt Værd og al Værdighed. Enhver skal erklære, til hvilket Laug den hører, og være istand til at bevise, at den ogsaa virkelig hører dertil. De paaastaae, at den Videnskab og Kunst, som ikke kan dette, bør som brødløs Kunst forvises Landet. Ikke at høre til *N æ r e s t a n d e n*, skal være Videnskabens Brændemærke, og stemple den som Lediggænger.

Disse den gemeene Tænfemaades Grundsatninger og Fordringer maae forekomme alle dem latterlige og i høieste Grad urimelige, der nogenlunde ere bekiendte med de menneskelige Opfindelsers Historie. Denne beviser, at de vigtigste og nyttigste blandt disse først siden efter og uformodentligen ere fremkomne af saadanne Aandsanstængelser, af hvilke denne Fordeel netop paa ingen Maade led

sig forvente. Da i det 17de Aarhundrede de største Geometre gjorde en ny Curve, som de kalde Cycloiden, til Gienstand for deres Undersøgelser, havde de derved ingen anden Interesse end den blotte Speculations. Ingen af disse Mænd indfaldt endog den fierneste Tanke om, at han anstrængede sig for det almindelige Bedste. Men siden fandt det sig, efter at Cycloidens Natur var udgrundet, at man nu først ved Hielp af denne Kundskab kunde give Penduluhrene den muligste Fuldkommenhed, og bringe den yderste Præcision i Tidens Udmaalning.

Forfatteren anseer det overflødigt, at opdynte flere Exempler af dette Slags, da Sagens Natur fører det med sig, at den practiske Anvendelse stedse maa forudsætte en videnskabelig Opdagelse. Seiladsens Styrelse ved Hielp af Compasset, Kundskab om nye Verdenser ved Hielp af Tubus og Microscop ere atter talende Beviser herpaa. Enhver nyttig Opfindelse er ligesom sammensat af forskiellige Bemærkninger, Jagttagelser, Læresætninger, der ingen sandsynlig Forbindelse havde med hinanden, og tilhørte Mænd af den forskielligste Art, Hensigt og Virksomhed. Flere Sandheders Sammenflydelse, endog de abstrakteste, avler næsten stedse en nyttig Anvendelse, som ikke var at forudsee, fordi der til Frembringelsen udfordredes deres Forening.

Resultatet af alle disse Betragtninger er, at Regieringer ved lærde Selskabers formelige Indretning vel maa have for Dine og til Hensigt de Fordele, som de ville tilvejebringe Almeenbæsenet, men ikke gjøre Nyttens deraf til Videnskabens eneste Betingelse, eller anvise den samme som det eneste Viemeed. At gjøre dette, vilde være at røbe Mangel paa Indsigt i Videnskabens Natur. Endnu mere vilde det være i Modsigelse med samme, hvis man nogetsteds vilde gjøre Videnskaben national eller endog provincial. Deconomiske Selskaber af denne Art kan der gives, hvilke da og gierne maae falde sig efter den materielle Fornødenhed, som gav Anledning til deres Oprettelse: Frugtbringende, Træbesparende, Kul- eller Tørvopfindende, Sumpudtørrende Selskaber. Men nationale, provinciale eller oeconomiske Videnskabs-Academier kan der ikke gives.

Hermed skal ikke siges, at videnskabelige Mænd, der føle en særdeles Drift til at sysselsætte sig med umiddelbar nyttige Gienstande, skulde være udelukkede fra et Videnskabers Selskab. Kun maa deres Arbeider alletider bære Videnskabelighedens Præg, være udgangne af deres Aand og fulde deraf.

Forfatteren bemærkee ved denne Leilighed, at allerede Colbert stillede sig selv, da han for mere end hundrede Aar siden stiftede det Pariser

Videnskabers Academie, paa hiin høiere Standpunkt, fra hvilken ikke blot Videnskabens middelbare Værd, dens practiske Nytte, men ogsaa dens umiddelbare Værdighed erkiendes i deres hele Omfang, og at det vilde være liden Ære, nu at vælge en lavere. „Colberts Administration var viis; han behøvede ikke at frygte for Indsigternes Fremgang og Udbredelse. Længt fra at skye Mænd af Lærdom og Aand, drog han dem frem, forsamlende dem omkring sig, og befriede dem fra Næringsforger. Ogsaa Udlændinger erfore hans Næst, og adskillige af dem bleve først i deres egne Lande bekiendte ved den Udmærkelse, der fra Frankrig af saa uventet blev dem til Deel“ *b*). Colbert og hans i mange Henseender virkelig storsieledede Konge, vilde opmuntre og belønne, og i det de gjorde dette, opnaaede de ogsaa alle de øvrige store Hensigter, som det altid vil blive forgæves paa nogen anden Maade at jage efter.

En viis og stortænkende Regiering stifter Academies, for at der kan opstaae, hvad alene ved Hielp af saadanne Anstalter kan opstaae, adspredte Kræfters Forening og Samvirkning, gjensidig Meddelelse og Understøttelse. Videnskaber, der

b) Tableau des revolutions du systeme politique de l'Europe depuis la fin du xv siecle par Freder. Ancillon. T. iv p. 115, 204.

syntes hinanden uvedkommende, erfare, at de ere nær beslægtede, Eensidigheden taber sig, der opstaaer Bærelsvirkning, gienfædig Indflydelse, videnskabelig Almeenaand.

Derfra som fra Middelpunkter udbrede sig da og til det Offentlige mere Lys, flere videnskabelige og Erfarings- Kundskaber, ædlere Begreber og rigtigere Overbevisninger. Endog de saakaldte Folk af Verden (Weltleute) i fortrinlig Forstand, de nemlig, der udelukkende ville være det, og deraf indbilde sig noget stort, selv disse blive enkelte ligesom grebne, forandrede og ved Undervisning forædlede. De føle, at de noget maae give slip paa den reene Uvidenhed og høitidelige Lediggang, hvis strænge Jagttagelse gjør dem til det besynderligste Slags Pedanter, da den ligesom privilegerede Maxime: jo udgygtigere, desto duerligere, tilintetgjøres ved sit eget Indhold, saasnart den engang tydelig er fremsagt. Lad denne Maxime længe nok forklæde sig i andre Former, og udpynte sig med forskønnende Farver og Korendringer; den gjør sig ved al denne Umage endnu mere forhadet, og fremskynder sin egen Undergang, hvori ogsaa dens hele fornemme Slægtsskab uundbliveligen indvikles.

Til dette Slægtsskab høre især følgende Paastande:

1. At omfattende, i det Store og paa det Almindelige virkende, Indsigt ikke fordrager sig med grundig Kundskab, eller fuldkommen tydelige Begreber, og paa ingen Maade med sand og egentlig Lærdom og Videnskab, men alene med ret vide og frie Forstands-Omrids, saadanne, som det blotte Oiesyn giver dem.

2. At man for al Ting maa tage sig i Agt for Principer, - fordi disse føre til Systemer, men alle Systemer ere falske.

3. At alene den gamle Brug (Routine), som anmasser sig Erfaringes Værestitel, leder paa den rette Wei, og at man, for ikke at komme fra den rette Wei, overalt skal følge den blindt hen, og aldrig bruge sine egne Dine.

4. At man skal være mistroisk mod Fornuften, der kun udruger falske Theorier, og overalt holde sig til det Positive; men ved dette Positive er at forstaae enten en ved Tidernes Forandring meningsløs og urimelig bleven gammel Sædvane, eller blot vilkaarlige nye Anordninger.

5. Endelig, hvilket paa engang siger alt, at theoretisk Stymperagtighed er Betingelse for practisk Fortreffelighed.

Ikke saaledes tænkte de virkelig store Verdensmænd i gamle, midlere og nyere Tider. Disse glemte ikke den Kilde, af hvilken de

selv havde øst de Kræfter, der gjorde dem til det de vare c). Alle elskede de Videnskaberne, søgte de Lærdes Omgang, og udførte efter deres Raad og med deres Hielp de største og vanskeligste Ting. Mange af disse Stats- og Verdensmænd vare i egentlig Forstand Videnskabsmænd; Lærde i Ordets meest omfattende Mening.

Til de sidste regner Historien blandt de ældre Græker en Charondas, Zaleucus, Archytas, Dio, Epaminondas, Pericles, Xenophon, Phocion, Demetrius af Phalera m. fl. Selv den macedoniske Alexander kunde tælles med blandt disse; efter ham de første Ptolomæer, og de dem efterlignende Konger i Pergamus.

- c) Et Exempel blandt flere paa saadan taknemmelig Tølelse af en Statsmand: "nosque ipsi, siger Cicero om sig selv, de Offic. I. 44. quicquid ad rempublicam attulimus, a doctoribus atque doctrina instructi ad eam et ornati accessimus". (har jeg været saa lykkelig at gavne mit Fædreland noget, da er det mine Lærere jeg har at takke derfor og de Studier, ved hvilke jeg var dannet, da jeg traadte ind i Statens Embeder). Virkelig synes Cicero i dette hele Capitel og det foregaaende at have havt de samme Fordomme før Dine, som vor Forsat. saa bitter bestrider, hvilke derfor ventelig ogsaa til Ciceros Tid maae have havt et stærkt Partie. Man sammenligne og hans Tale pro Archia. Udgiv. Anm.

Blandt Rømerne en Scipio, Lælius, Lucullus, Asinius Pollio, Cato, Brutus, Cicero, Julius Cæsar. Den sidste, ustridig af alle den største Statsmand og Helt, var af alle ogsaa den grundigste Lærde, den dybeste og meest omfattende Tænkere, omendskiønt han selv tilkiendte Cicero Fortrinet, om hvilken han sagde, at han havde erhvervet sig en Laurbærkrands, der var ærefuldere end alle Triumpher, da det fortiente større Roes at have udvidet den romerske Lærdoms end det romerske Gebets Grændser. Almindelig bekiendt er den Forbedring af den romerske Calender, som han foretog i Forening med den alexandriniske Astronom Sosigenes; hans Bestemmelse og Inddeling af Aaret, der med nogle tilkomne Berigtigelser endnu bestaaer, og fører hans Navn. Et immer virksomt, krigerisk, færd og daadfuldt Liv forhindrede ham ikke i, foruden hans fortreffelige Historie af den galliske Krig, endnu at skrive philosophiske, grammatiske og politiske Værker.

Lydelig endog for den sløvere Forstand viser Rom's Historie under Keiserne den nøie Forbindelse mellem Videnskabernes og Statens Glor. Igien: nem den hele Række af Keisere finde vi det ene og det andet stedse ved Siden af hinanden paa det samme høiere eller lavere Trin. Under Augustus's fire første Eftermænd bleve i samme Forhold, som den ene af disse var Thronen mere uværdig end

den anden, Videnskaberne i Rom forsømte, forfulgte, forjagede. Under Vespasians velgiørende Regiëring levede Kunst og Videnskab op igien, bleve understøttede, befordrede, belønnede. I stor Gunst hos denne Keiser stod Qvinctilian, Flavius Josephus og især den ældre Plinius, der særdeles udmærkedes af ham, og besad hans hele Fortrolighed.

Hvad der lod sig forvente af Titus, tilintetgjorde hans tidlige Død. Nu kom Domitian. Denne haabede med Videnskaber og Kunster fra Grunden af at udslutte alt, hvad der forædler og ophøier den menneskelige Siel. Og med Kette, hvis det lykkedes ham! Mænd af høi Aand skulde ikke mere være. Han opofrede de fortreffeligste af sin Tidssalder; deres Skrifter lod han brænde, Philosophiens og Belsalenhedens Lærere bandlystes fra Rom og Italien. Scilicet (Taciti Ord) illo igne vocem Pop. Rom. et libertatem Senatus et conscientiam generis humani aboleri arbitrabatur, expulsis insuper sapientiæ Professoribus atque omni bona arte in exilium acta, ne quid usquam honestum occurreret.

Dog Bandygning og Sværd havde endnu ladet mange tilbage, af hvis Midte efter Tyrannens Fald en Nerva og Trajan fremtraadte. Nerva adopterede Trajan, den fuldkomneste Fyrste, Historien har at opvise, stor Statsmand, stor

General; hans gode Hierte ledede ham til det Gode, og hans oplyste Forstand viste ham det Bedste. De Videnskabsmænd og Philosopher, som Domitian havde forjaget, kom under Trajan tilbage, og bleve tildeels hans Fortrolige. Dio Chrysostomus elskede han saaledes, at han ofte lod ham sidde hos sig i sin Bærestoel for at underholde sig med ham, og gav ham Plads ved Siden af sig i sin Triumphvogn.

Det er mærkeligt, at netop paa Domitian fulgte fem fortreffelige Regentere i uafbrudt Række. Den sidste af dem, Marc Aurel, er bleven uovertruffen. Den almindelige Stemme troede ikke at kunne hædre ham mere, end ved at give ham Tilnavnet Philosoph. Hans Overbevisning var den Platos Sætning, som han stedse førte i Munden, at Staterne blomstre, hvor enten Philosopher regiere, eller Regentere ere Philosopher, og sit hele Liv igien- nem stræbte han practisk at bevise denne Sætnings Sandhed. Efter at flere Uhyrer afvejlende havde usurperet Philosophens Throne og selv hans Hædersnavn, saaes endelig en eneste, Alexander Severus, at træde i hans lysende Godspor, og skulde maaskee have opnaaet sit store Mønster, hvis han ikke allerede i sit 26 Aar var bleven myrdet. Med denne store og gode Fyrste var Solen sidste Gang opgaaet for Videnskaber og Dyder. Han

døde, og det blev aldrig mere Dag over Rom. Alt blev Mørke og Chaos, og Barbariet triumpherede i dobbelt Forstand.

Efter en lang Nat frembrød endelig igien en Morgenrøde. Carl den Store havde paa sit lykkelige Tog mod Longobarderne af Ruiner lært Oldtidens store Vånd at kiende, og hans Hierte blev varmt for Videnskabernes og Kunsternes Gienoplivelse i hans Riges hele Omfang. Han drog Alcin og andre lærde Mænd og Elskere af Videnskabernes til sit Hof, hvilke der oprettede et eget Selskab under Navn af Academie, hvoraf Carl selv var Medlem. De talrige Disciple af dette Institut lyse over det hele niende Aarhundrede.

At Carl ikke blot af den Aarsag forsamlede lærde Mænd omkring sig, fordi han med sin fyrige Begjerlighed efter Kundskaber maatte elske deres Selskab; men at hans hele Folks Dannelse og Nationalkarakterens Forædling laae ham paa Hierte, det bevise de af ham søiede Anstalter for den offentlige Undervisning, hvis egentlige Stifter han var. „At handle vel“, sagde han i et Circulære til Biskopperne og Abbederne af 787, „er vel bedre end at have Kundskaber, men jo rigere Noget er paa Kundskaber, desto dueligere er han til at handle vel“; Ord, hvis vigtige Sandhed det var at ønske, at man aldrig havde misfiendt.

Desto værre var denne store Reformator til-
lige Erobrer, og troede, ogsaa med Sværdet at
burde omvende haardnakkede Hedninger. Saaledes
arbejdede han imod sig selv, og hvad han plantede
kunde ikke komme nok til Kræfter. Vel vedbleve
de af ham stiftede Skoler, ja deres Antal forme-
rede sig endog med Christendommens Udbredelse
og den deraf opstaaende Trang til en talrigere
Geistlighed. Men derover forglemte man ogsaa
alt andet; man opdrog blot Kirketienere, og bi-
bragte dem det Alleruundværligste. Den dybeste og
fordærveligste Uvidenhed blev herskende, Hierarchie
og Feudalanarchie naaede Spidsen af deres Magt,
Stat og Kirke faldt i Barbarie, og den Epoche
opstod, som fører Navn af den egentlige Mid-
delalder.

Mod Midten af samme, i Begyndelsen af det
trettede Aarhundrede, stiftedes de saa kaldte Uni-
versiteter, der vare en Art af lærde Laug, og
fik saaledes en Mængde Laugsrettigheder. Disse
kan man vel ikke nægte den Fortieneste, at de bleve
Midler til at svække Adelsens raar Stolthed, og,
istedet for den udelukkende Geistlighed, aabnede en
egen lærd Stand Veien til Ære og Statsvirkso-
mhed; at de bleve Videnskabens Fæstninger og Bol-
værker mod Kirkespotismens kæmpende Barbarie,
og i det mindste giemte til bedre Tider de halv-
erkiendte Skatte; men de gavnede dog paa en vis,

Maade mindre end de ældre Kloster-skole, da de satte Skolastiken paa Thronen, og ved en misbrugt Dialectiks Anseelse fortrængte de forrige Studier, og gjorde Kornnstens Formørkelse central. Sprog-kundskaber og den gamle Litteratur sank aldeles i Foragt; man spottede dem, der sysselsatte sig dermed, som maadelige Hoveder. Ikke desto mindre vedvarende derhos Undervisningen i de saa kaldte 7 frie Konster, som Forberedelse; og denne Indretning har man især at takke for, at den gamle Litteratur den Gang ikke kom ganske i Forglemmelse, og at i det mindste en Mulighed vedligeholdtes til at komme tilbage til det med Forverdens forsvundne Skionne, Store og Sande.

Høistnærkværdigt er det, at, skønt der i Middelalderen skeete betydelige Fremmskridt i adskillige Videnskaber og Kundskabsgrene, egentlig Kornstcultuur dog ikke opkom eller blev fiendelig. Denne opstod først med den gamle Litteraturs Gienoplivelse, og gik mægtigen frem ved Hielp af adskillige ved fri Forbindelse stiftede litterære Selskaber, især det saakaldte Platoniske Academie i Florenz og det Rhinske lærde Selskab i Tydskland.

Den tilfældig-samtidige Begivenhed, at en Mængde græske Lærde ved Enden af det fiortende og i Begyndelsen af det femtende Aarhundrede udvandrede med de Skatte af classisk Oldtid, som de havde reddet, til det vestlige Europa, kunde ikke

bevirke en saa paafaldende og hastig Forandring som den, vi see at indtræffe henimod Midten af det femtende Aarhundrede, hvis denne Forandring ikke længe havde været forberedet, Barbariets Magt dengang allerede virkelig brudt, og selvstændig Tænken vaakt hos Nationerne.

Det var bleven Dag — ikke i den Tids Gæner, lærdes Hoveder og Skoler; men imod disses Villie i læge Folks Hoveder og i Verdens Skole. Hiin Udbredelse af Kundskab, af en mere eller mindre lærd Dannelse igiennem alle Classer og Stænder, som fordem Carl den Store havde søgt at foranstalte, paa det hans Folk kunde worde beqvem til ædle Hensigter, var lit efter lit overalt bleven fremmet ved Tidernes stadige Gang, under udvortes hestige Storme, og paa en ganske anden Veie end Skolernes, nemlig ved en midt mellem Slaverie og Tyrannie optraadt tredie Stand, ved denne Tilvæxt og Forstærkelse. Enhver, som er nogenlunde bekiendt med Verdens Historie, veed, at fra Stæderne, fra den frie Borgerstand, udgik al god Orden og Sædelighed, redelig Flid, mennefskerlige Anstalter, Kunster og Videnskaber, alle fredelige Dyder, forbundne med Tapperhed, Borgerfind og Borgeraand, med hvilken alt Godt kommer og udvikler sig.

Uvidenhed og Raahed stige i samme Forhold som Hierarchie og Feudalismus forenede deres

Virkekraft for at tilintetgjøre al Statens Magt. Da den geistlige Stand var den eeneste, som endnu nogen Underviisning blev til Deel, saa kunde det ikke feile, at den jo efterhaanden underkastede sig den verdslige; thi aldrig kan den Udannedes Herredømme over den Dannede blive varig. De første Skoler vare blevene oprettede til Statens Tjeneste, og saaledes bleve det ogsaa seenere alle større og mere omfattende Læreanstalter. Hine stode under Biskoppernes Formynderskab, disse, de seenere Universiteter (*studium generale*) under Pavens. Fra Rom blev det bestemt over hele Europa, hvilke Videnskaber det skulde være tilladt at lære paa ethvert nyt Universitet; og hvilke ikke. Det i Prag blev overhovedet indskrænket til tilladte Videnskaber; som om der ogsaa kunde gives utilladelige Videnskaber, fættterste Sandheder. Da nu Lærerne saavel ved de høiere som lavere Skoler, endog i ikketheologiske Videnskaber næsten alle vare Munk e, eftersom i denne Stand alene dannede sig Lærde, og det uden for denne manglede paa Hielpemidler og Bequemmelighed til at gjøre Fremgang i Videnskaberne, saa blev Følgen, at al Lærdom blev en Slave af Hierarchiet og det pavelige Herredømme, og alle Studier indskrænkedes til og beregnedes paa Geistlighedens Hensigter. Et særdeles oplysende Mindesmærke herpaa have vi i den berømte Aha-

bani Mauri (af 9 Aarhundrede) Studieplan,
 hvori vises, hvorfor enhver af de syv frie Künster,
 hvortil dengang alle Videnskaber førtes tilbage,
 især er nyttig; Grammatiken, fordi ogsaa de
 hellige Skribenter ofte betiene sig af Tro-
 per; Metriken eller Prosodien, fordi hos
 Hebræerne Psalmerne have snart jambiske, snart
 alcæiske, snart sapphiske Fodder; Rhetoriken,
 fordi den ogsaa kan anvendes paa geistlige Sa-
 ger, og den synder ikke, som lægger sig efter
 den; Dialectiken, for at giendrive Kiætters-
 nes giftige Fornuftslutningee; Arithmeti-
 ken, fordi der staaer i Skriften, at Gud har
 gjort alt efter et vist Maal og Vægt, og der i
 de Tal, som forekomme i Skriften, ofte ligge
 Hemmeligheder skjulte, som man uden Arithmetik
 ikke kan opdage; Geometrien, fordi ved Ar-
 kens og Templets Bygning ere brugte alle-
 haande Figurer, som Cirkler, halve Cirkler, Tiir-
 kanter o. s. v., og Kundskaben om disse Figurer
 tiener en Skriftfortolker særdeles meget til at ind-
 see deres aandelige Forstand; Musiken, uden
 hvilken Gudstienesten ikke kunde holdes; Astro-
 nomien, uden hvilken ikke kunde bestemmes,
 naar Paaske eller andre kirkelige Festdage skulde
 holdes. Det Geistlige spillede saaledes den
 overste og næsten en udelukkende Rolle. Philo-
 sophie gaves der ikke, og for at ikke nogen skulde

opstaae, indførte man under dens Navn Skolastiken, hvis Bestemmelse var at forsvare og befæste Kirkens dogmatiske Religionsystem mod ethvert Angreb. At indrømme Fornuften den høieste Auctoritet, vilde aabenbar have været fiæterst. Den orthodoxe Lære var og blev; Fornuften var blot givet dertil, at den kunde finde Præsten, af hvilken den havde at lade sig underrette om det Ufeilbare; derfor faldte ogsaa hiin Philosophie sig med Rette Theologiens Tienestepige. Hævede sig nogen friere Aand herimod, blev Undertrykkelse, Forfølgelse, Bænd, ja vel Baalet deres Lod.

Denne Forsatning kunde ikke forbedre sig selv. Ondt bliver i og ved sig selv kun stedse værre. Den maatte undergaae, og en anden fortrænge den. Dette indtraf, efter at en Række af Begivenheder havde udvidet Nationernes Synskreds, og givet dem Mod og Evne til at ruste sig mod det aandelige og legemlige Tyrannie. Der opstod en talrig Classe af Mænd, som ved Bestaffenheden af deres Opdragelse, Levemaade, Granskninger og Erfaringer vare ledede til at betragte Verden og Mennesket, Videnskaberne og det Sande fra ganske andre Synspunkter end dem, som kunde hentes fra de daværende Skoler og Høresale. Denne Classe, og den Smag, den foranledigede, fik Overhaand. Mediceernes Tidssalder opstod, og i Florenz

hint allerede omtalte Academie, der blandt sine virksomme Medlemmer talte en Hertug Frederik af Urbino, en Kong Matthias Corvinus af Ungarn. Italiens Begeistring gik over til Tydskland, dog med den Forskiel, at ligesom hist af lærde Borgere bleve Fyrster (Mediceerne), saaledes bleve her af Fyrster Lærde, i det mindste Venner og Befordrere af Videnskaberne. Hvem ere i denne Henseende Frederik den Vise af Sachsen, Philip af Pfalz, Hertugerne Eberhard og Ulrich af Wirtemberg, Johan von Dalburg, Ulrich von Hutten o. fl. bleve ubekiendte?

Saamtidige med disse vare Humanisternes tre Patriarker, Rudolph Agricola, Johan Reuchlin og Conrad Celtes, for hvis Disciple den hele Række af fortreffelige Skribenter, der i det sextende Aarhundrede opstode i Tydskland, ere at betragte. Alligevel vare de ingen Skolemænd, men lærte blot i Forbigaaende paa Universiteter, og tilhørte, især de to første, mere Forretninger og den store Verden. Dem især er det at tilskrive, at den classiske Litteratur, med den Philosophie og Historie, ogsaa udbredte sig mellem de høiere Stænder, og fandt Indgang ved Hofene. Derimod vandt de paa deres Side en Aandsdannelse, der alene erhverves i Omgang med den virkelige Verden, ved Deeltagelse i dens Forretninger, ved fortrolig Omgang med disses

Hovedbestyrere, ved gjensidig Indflydelse, Virkning og Modvirkning. Uden saadan Betydelvirkning lykkes hverken Videnskab eller Regimente. Thi hvorledes vilde Uvidenheden regiere med Wiisdom, eller endog blot med Held udføre sine uvisse Planer? Hvorledes vilde den blive ved Ansæelse, uden hvilken ingen sand Regieringskraft er eller varer? Men derimod, hvorledes vilde ogsaa Videnskab og Wiisdom uden hiin Forbindelse gjøre deres Værdighed og Ansæelse gjældende?

Forfatteren slutter med en Prøvelse af den Tidssalders Værd, hvori vi leve, og finder, at den ikke kan erholde det Vidnesbyrd, at høre til de bedre; at vi, rigere paa Midler end vore Fædre, hverken opnaae eller foresætte os værdige Diemeed; at Mænd, saadanne som Oldtiden og ogsaa Middelalderen, saadanne som det 15de og 16de Aarhundrede frembragte dem, forholds- mæssigen ikke opstaae iblandt os; at en udartet Menneskehed stræber at bringe sand Menneskehed under en cultiveret Dyriskheds Aag, at undertrykke eller forvende enhver høiere Drift, for at der af Alt, som nogenstunde har hebet Dyd, intet skal blive tilbage uden et saadant Nyttigt, der ogsaa kan lade sig bruge til dadleværdige Hensigter; at den Pædagogik, som gaaer ud paa at afrette Mennesket, ligesom Dyret, istedet for at opdrage

det, er den eeneste, vor Tid sætter Pris paa; at denne viser sig uudrømmelig i at opfinde nye Metoder til at affondre det blot Nyttige ved Dyden fra Dyden selv, og vil have enhver Ting vurderet efter hvad den indbringer. Hertil kommer endnu vor Tidsalders Egoismus og Nydelsesraferie efter Grundsætninger, der ere al Menneskeverdigheds egentlige Grav.

IV. Blandede Efterretninger.

I Vintersemestret 1806 — 1807 havde ved Kiøbenhavns Universitet meldt sig til de theologiske Forelæsninger 210, til de juridiske 160, til de medicinske 70, til de philosophiske philologiske 119 Tilhørere.

Ved allernaadigst Resolution af 24 Julii d. Aar er det blevet det theologiske Facultet tilføjet, af Liigbæringscassens Overskud at uddele en Sum af 390 Rigsdaler til 26 af de meest trængende og værdige blandt de Studerende, som

Ved den sidste Besættelse af de ledige Communitetspladse, formedelst Ansøgenes Mængde maatte forbigaaes.

Lector Neergaard, der for nærværende Tid opholder sig udenlands, er tilstaaet den sidst ledigblevne Portion af det Thottske Reifestipendium.
